

KÖNYV

Ferenczi Sándor: *Klinikai napló 1932*. Sajtó alá rendezte és jegyzetekkel ellátta Judith Dupont. Bálint Mihály Bevezetőjével. Fordította Vég Katalin. Akadémiai Kiadó, Budapest 1996. 234 o. Ára 2480 Ft.

Ma világszerte folyamatban van egy Ferenczi-„rehabilitáció”. A pszichoanalitikus mozgalom a Freud–Ferenczi-vizony elhidegülése után Ferenczit „marginális” szerzőként sorolta be, s bizalmatlansággal vette körül. A nyolcvanas években ez az értékelés azonban megváltozott. Sokan éppen Ferenczi eszméinek és tapasztalatainak jobb alkalmazásától várják a pszichoanalízis jelenlegi „válságának” megoldását. Ha úgy tekintjük, hogy a krízis egyfelől *elméleti* (Grünbaum pszichoanalízis-kritikája¹), másfelől *gyakorlati* (vagyis a pszichoanalízis hatékonyságának problémája), akkor ez utóbbi téren Ferenczi saját nehézségeinek és megoldási módjának tanulmányozása érdekes utat nyithatna a pszichoanalízis gyakorlatának megújítása felé. A szürrealista stílusú, nem végleges fogalmazványnak szánt, jegyzetszerű *Napló*ban az igazi címszó, a valóságos téma: az *ellenátétel*. Más szóval, éppen ez az, amivel az analitikus járul hozzá a kezeléshez. Ferenczi egy súlyosan beteg páciens-kollégájával („R. N.”) való „kölcsonös” analízis kapcsán jön rá, hogy saját érzelmeinek, emlékeinek, vágyainak milyen hatása

van a kezelésre. Ebben az izgalmas könyvben, amelyet Ferenczi németül írt (talán azért, hogy Freud is olvashassa?), és amelyet most végre anyanyelvünkön is olvashatunk, a szerző elsősorban ezen eset kapcsán medítál az analitikus belső világának jelentőségéről.

A *Napló* 1932. január 7-e és október 2-a között íródott, Budán, a Naphegyen, Ferenczi lakásán. 136 kis esszéből, azaz „szabad képzetársulásból” áll, a szerző klinikai munkájához, eseteihez kapcsolódva. Ferenczi 1933. május 22-én bekövetkezett halála után a *Napló* Bálint Mihály pszichoanalitikushoz került. Bálint 1938-ban Angliába emigrált, s a kéziratot magával vitte. A *Napló* hosszú és kalandos utat járt be. Bálint halála után Párizsban élő unokahúga, Judith Dupont adta ki Ferenczi szövegét francia, majd angol fordításban, azután pedig németül is, ahogyan Ferenczi írta.² A szöveg kiadásra való előkészítése önmagában is nagy munka volt. A szöveg hiteles rekonstrukcióját megnehezítette a vázlatos, kidolgozatlan, csiszolatlan stílus, nem utolsósorban pedig az, hogy Ferenczi szokatlan rövidítéseket alkalmazott, sok más nyelvű (főleg angol) szavakat kevert (amerikai betegek kapcsán) jegyzeteibe. Nagy segítséget jelentett, hogy Bálint Mihály, aki jól ismerte Ferenczi gondolkodásmódját és kézírását egyaránt, már korábban elkészített egy angol fordítást.

Judith Dupont szerint a *Napló* alapjában három nagy főtéma köré csoportosul: 1. az *elméleti kérdés*: a trauma problémája; 2. a *technikai kérdés*: szorosan kapcsolódva a trauma problémájához,

1 Vö. Adolf Grünbaum: *A pszichoanalízis alapjai*. Osiris Kiadó, Budapest 1996.

2 A *Napló* német kiadásáról Hidas György írt recenziót folyóiratunkban (1991, 1: 105–109.).

az ellenátétel és kölcsönös analízis kérdése (mint említettük, ez utóbbi a *Napló* egyik leginkább középpontban álló témája); 3. a *személyes vonatkozás*: Freud és Ferenczi viszonyának alakulása.

Ami a klinikai eseteket illeti, — a legjelentősebb és napjainkban is leghíresebb az „R. N.-eset”, azaz Elisabeth Severn amerikai pszichoterapeuta esete.³ A „Dm.” rövidítés mögött Clara Thompson, a híres amerikai pszichoanalitikus, Harry Sullivannal együtt az interperszonális iskola megalapítója rejtőzik. Az „S. I.-eset” egy hallucinatorikus pszichózisban szenvedő beteg története, a „B.-eset” pedig egy önmagától való elidegenülés leírása, lehasadt („split-off”) részekkel. A négy eset közül legalább háromban (talán a „Dm.-eset” kivételével) nagyon súlyos patológiáról van szó. E leírások segítségével megértjük, mire gondolt Ferenczi, amikor azt írta, hogy ő valamiféleképpen a nehéz esetek specialistája lett...

Mindezekből az esetekből — mint a többi, rövidebben leírt vagy asszociált esetből sokat tanult Ferenczi —, miképpen Freud is tanult Anna O. és a többiek esetéből — hiszen még a szabad asszociáció módszerét is egyik betegétől, Emmy von N.-től tanulta. Mindkettőjük számára az esetek tanulmányozása nyitott új utakat, új gondolatokkal és eljárásmódokkal.

Ez az intim *Napló* kreatív keresés. Olvasása során nyomon követhetjük, miként törekszik Ferenczi a Freudtól való bizonyos fokú függetlenség elérésére, saját stílus megtalálására, a trauma

problémájának újragondolására. Ferenczit saját közvetlensége, a trauma iránti érzéke és empátiája, valamint annak felismerése, hogy bizonyos terápiás helyzetekben elkerülhetetlen a gyengédség; elvezette ahhoz a gondolathoz, hogy nem a betegek — mint esetek — nagyon „nehézek” —, hanem mi, analitikusok nem vagyunk eléggé „jók”, jól képzettek és odaadók. Freud „furor sanandi”-t, dühödtt gyógyítási szenvedélyt látott ott, ahol Ferenczi csak ki akarta kutatni az analízis és az analizálhatóság határait. Bátorság, szerénység, s ha úgy érezte, hogy szükséges, „mea culpázások” kísérik végig ezt az utat, amely kétségtelenül bizonyos analitikus és emberi bölcsességhez vezet. Hatvanöt esztendővel e naplójegyzetek születése után ma is csak álmélkodhatunk a nyitottság, a szerénység és a beteg iránti tisztelet ezen remekművén — abban reménykedve, hogy a *Napló* Ferenczijétől való tanulás a szakember gondolatainak és képességeinek további ösztönzésére szolgál, a laikusok, a nem analitikusok pszichoanalízis-képét pedig gyökereiben megváltoztatja. Biztosak lehetünk abban, hogy Vég Katalin élvezetes és hűséges magyar fordítása ehhez nagymértékben hozzájárul.

Haynal André

*

Új, monumentális művel gyarapodott a pszichoanalízis enciklopédiáinak sora. Laplanche és Pontalis magyarul is meg-

³ Lásd részletesebben: Christopher Fortune: Az „R. N. eset”: Ferenczi radikális kísérlete a pszichoanalízisben. *Thalassa* (4), 1993, 1: 173–187.

jelent műve, *A pszichoanalízis szótára* (Vocabulaire de la psychanalyse) után nemrégiben megjelent a *Dictionnaire de la psychanalyse* (Fayard, Paris, 1997), Elisabeth Roudinesco és Michel Plon műve. A hatalmas terjedelmű, csaknem ezerkétszáz oldalas *Dictionnaire* — szemben a *Vocabulaire*-rel — nem csak a szakterminusok magyarázatát tartalmazza, hanem a pszichoanalízis történetében fontos szerepet játszó személyek — analitikusok és nem-analitikusok, „ortodoxok” és „disszidensek”, híres páciensek és híres ellenfelek — életrajzát is tartalmazza. Az enciklopédia részletesen foglalkozik Freud és más analitikusok legfontosabb műveivel, a pszichoanalitikus mozgalom történetével Japántól Romániáig, Magyarországtól Latin-Amerikáig, egészen a kilencvenes évek elejéig bezárólag. Foglalkozik a könyv olyan — kevésbé ismert vagy „kényes” és elhallgatott — kérdésekkel, mint a pszichoanalízis története Oroszországban és a Szovjetunióban; a pszichoanalízis „árjásítása” és „gleichschaltolása” a náci Németországban, majd mindennek „meg-nem-történte-tevése”; egyes analitikusok együttműködése a latin-amerikai katonai diktatúrákkal stb. A *Dictionnaire* bemutatja a pszichoanalízis történeti fejlődésének, változásainak ideológiai és szellemi kontextusát, a filozófia, az antropológia, a szociológia, a pszichiátria hatását, párhuzamos fejleményeit, a freudomarxizmustól az egzisztencializmusig, az antipszichiátriától a feminizmusig.

A pszichoanalízis történetének, elméletének és gyakorlatának eme átfogó enciklopédiája igen nagy teret szentel Jacques Lacan munkásságának, s nyíltan vállalja a „lacanista” szemléletet. Ugyanakkor távol áll tőle a lacani dogmatizmus: Lacan munkásságát is történeti kontextusba ágyazza. Itt kell megjegyeznünk, hogy a *Dictionnaire* első szerzője, Elisabeth Roudinesco a francia pszichoanalízis történetének egyik legkiválóbb szakértője. Nevét különösen a „száz év küzdelemről” szóló kétkötetes monográfiája (*Histoire de la psychanalyse en France. La bataille de cent ans*. Seuil, Paris, 1986), valamint a Lacan életművét feldolgozó könyve (*Jacques Lacan. Esquisse d'une vie, histoire d'un système de pensée*. Fayard, Paris, 1993) tette ismertté.

(ef)

*

A Ferenczi Sándor Egyesület és az Osiris Könyvklub 1997. február 25-én kerekasztal-beszélgetésen mutatta be Adolf Grünbaum *A pszichoanalízis alapjai* című könyvét. Az amerikai filozófus világszerte nagy vitákat kiváltó könyvéről ezúttal Bokor László pszichoanalitikus, Győri Miklós pszichológus (ELTE BTK), a könyv egyik fordítója, továbbá E. Szabó László fizikus és filozófus (ELTE TTK), valamint Sutyák Tibor filozófia PhD hallgató (KLTE BTK) vitatkozott. Grünbaum könyvének méltatására és kritikájára folyóiratunk egyik későbbi számában térünk vissza.

ÚJ KÖNYVEK

Bókay Antal: *Irodalomtudomány a modern és a posztmodern korban*. Osiris, Budapest, 1997.

Buda Béla: *Az öngyilkosság. Orvosi és társadalomtudományi tanulmányok*. Animula Egyesület, Budapest, 1997.

Ferenczi Sándor: *A pszichoanalízis rövid története*. Reprint kiadás. Animula Egyesület, Budapest, 1997.

Ferenczi Sándor: *Katasztrófák a nemi működés fejlődésében*. Reprint kiadás. Filum Kiadó, Budapest, 1997.

Ferenczi Sándor: *Klinikai napló 1932*. Fordította: Vég Katalin. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1996.

Sigmund Freud: *Ösztönök és ösztön-sorsok. Metapszichológiai írások*. (Sigmund Freud művei VI.) Fordították:

Berényi Gábor, Májay Péter, Szalay István. Filum Kiadó, Budapest, 1997.

Erich Fromm: *Férfi és nő*. Fordította: Kajtár Mária. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1996

C. G. Jung: *Gondolatok a szenvedésről és a gyógyításról*. Kossuth Kiadó, Budapest, 1997.

Karády Viktor: *Zsidóság, modernizáció, polgárosodás. Tanulmányok*. Cserépfalvi, Budapest, 1997.

Kulcsár Zsuzsanna: *Korai személyiségfejlődés és énfunkciók*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1996.

Jean Piaget: *Az értelem pszichológiája*. Fordították: Ádám Anikó, Farkas Ildikó, Martonyi Éva. Kairosz Kiadó, 1997.

Elhúzódó társadalmi traumák hatásának felismerése és gyógyítása. Konferencia, Budapest, 1997. Animula Egyesület, Budapest, 1997.

A Magyar Pre- és Perinatális Pszichológiai és Orvostudományi Társaság (MPPPOT) az alábbi könyveket jelentette meg:

Hidas György (szerk.): *A megtermékenyítéstől a társadalomig*. Dinasztia Kiadó, Budapest, 1997.

Raffai Jenő: *Megfogantam, tehát vagyok. Párbeszéd a babával az anyaméhben*. Útmutató Kiadó, Budapest, 1997.

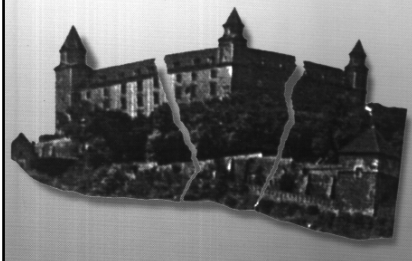
Mindkét kötet kapható a könyvesboltokban, vagy megrendelhető a kiadóknál:

Dinasztia Kiadó: 1042 Budapest, Erzsébet királyné útja 36/b.
Tel.: 252-4772, 221-7598

Útmutató Kiadó: 1132 Budapest, Váci út 54.
Tel./fax: 129-4446, 129-4447

Szakál Gyula

TÚLÉLÉSI STRATÉGIÁK, HATALMI MANIPULÁCIÓK A SZLOVÁKIAI MAGYARSÁG KÖRÉBEN (1957-1990)

VERBÁLIS ERŐSZAK AZ ÖTVENES ÉVEK
MÁSODIK FELÉBEN – BÚJTATOTT
TÖRTÉNELEM, REJTETT IDENTITÁS – EGYÉNI
ÉS KOLLEKTÍV MAGATARTÁSNORMÁK AZ ÚJ
HELYZETBEN – TÁRSADALMI NYILVANOSSÁG,
NYELV, EMBERI KARAKTEREK

A magyar *Lettre internationale* nyári számának tartalmából:

KERTÉSZ Imre: Lipcsei beszéd

FÖLDÉNYI F. László: Az erkölcsi magány terhe. Laudáció Kertész Imréről

AMERIKA ZENÉJE

Zora Neale HURSTON: Harlem könyve • Sacvan BERCOVITCH: Amerika zenéje • ZILAHY Péter: Manhattan (részlet) • Leslie A. FIEDLER: Gyere vissza a tutajra, drága Huck! • Richard FORD: Télmúlatás • Jeffrey GOLDFARB: Az amerikai kultúra alkonya? • Drago JANCAR: Babos rizs • Hakim BEY: Az információs háború • CSEJDY András: E-mail Amerika (részlet) • Jonathan SCHELL: A tétova Leviatán • GARACZI László: Prédales

A NŐI TEST

FORGÁCS Zsuzsa: Talált levél • Margaret ATWOOD: A női test • Slavoj I EK: Lovagi szerelem és síró játék • Camile PAGLIA: A nemi erőszak természetessége • Nancy HOUSTON: Anyák és harcosok • Julia KRISTEVA: Az anyaságról • John C. WELCHMAN: Az orvosi Vénusz • Margaret KREIDL, Mircea CARTARESCU, Neil JORDAN, Grace PALEY, Zoé VALDÉS és Jeanette WINTERSON prózája.

KOVÁCS András Ferenc és amerikai költők versei

**Kapható a jobb könyvesboltokban és a hírlapárusoknál.
Megrendelhető a szerkesztőség címén és telefonszámán:
1123 Budapest Nagyenyed u. 11/a., tel/fax: 202 1989**

T. S. Eliot leveleiből • Northrop Frye: A metafora mozgatója • Wallace Stevens: Költészet és festészet kapcsolatáról • Kalmár Zoltán: Herakleitosz, Nietzsche kedveltje avagy hogyan filozofál(t)unk • Eisemann György: Poe-tica • Tolnai Ottó: Szajkó • Baán Tibor: Kántor

1997

3

Péter költészetéről • Mártonffy Marcell: Balassa Péter Nadas Péter-monográfiájáról • Balla Zsuzsa, Fodor András, Juhász Attila, Kántor Péter, Makay Ida, Pintér Lajos, Pusztai Zoltán, Takács Zsuzsa és Tóth Krisztina versei • Kapecz Zsuzsa és Karátson Endre prózája